

KJAK

Eitt sjaldan skitið bragd

Uppskotið frá Bjarna Djuurholm, tingmanni, um, at Løgtingið skal lóggeva Bjarnasa røttu útgávu av stavraðnum ígjøgnum, hevur Hendrik Old, tingmaður, lagt fram.

Jonhard Mikkelsen

Nú ræður bara um at fáa eina formliga fyrstu viðgerð av málinum, so verður tað beint í mentanarnevndina. Og sí! Hvør situr sum formaður har? Har situr Bjarni Djurholm, tingmaður, og tekur ímóti sínum egna uppskoti og fer at viðgera tað við vælvild. Brævið frá Bjarna til Hendrik, sum Sjúrður Skaale, fólkatingsmaður, hevur orðað, fer at fáa serstakliga góða viðgerð í mentanarnevnd løgtingsins.

Soleiðis ber til at arbeiða í løgtinginum. Soleiðis virkar valdsmisnýtsla eisini. Tú brýtur vanligar mannagongdir, tá ið tú ikki vinnur, og trýstir tínar egnu hugsanir ígjøgnum við at misnýta tað

vald, tú hevur fingið litið upp í hendur. Soleiðis gera tey valdssjúku, ið ikki kenna sær hógv og fara út um øll mørk. Føroyska stavraðið er bara eitt málfrøðiligt mál. Tað er leyst av politikki, tíðarbundnum hugskotum og hugburði hjá fólki.

Stavraðið skal tí ikki verða viðgjørt á tingi. Tað er samtykt á tingi 12. mai 2012, at stavraðið skal ikki verða viðgjørt á tingi.

Men nú er tað kortini tingmál, tí Sjúrur Skaale og Bjarni Djuurholm og Hendrik Old ikki finna seg í, at málráðið ikki hevur somu áskoðan sum teir. Teir eru eirindaleysir í síni valdsmisnýtslu.

Vald korrumperarar. Hesir fíflararnir hava sitið so leingi við valdinum, at teir halda seg kunna gera sum teimum lystir.

Tann 12. Mai 2012 samtykti løgtingið lótingslóg um málráð.

§ 1. Málráðið er málrøktar- og málmenningarstovnur, skipaður undir landsstýrinum og í virkseimi sínum óheftur av politisku skipanini.

§ 2. Málráðið hevur til endamáls: 1) ...2) ... 3) at áseta føroyska stavseting § 5. Málráðið ger niðurstøður í málspurningum.

Málráðið knæsetti stavraðið í fjør. Hetta var grundarlagið, sum alt annað málsligt arbeiði skuldi verða grundað á. Tað varð greitt og ruddiligt, tað beindi fyri ivasurningum og staðfesti stavsetingarloysnina, ið námsfrøðiliga er tann rættasta og tann einfaldasta.

Lóg við klausuli á, hvat lógarsmiðirnir halda, at ráðið skal halda

Tað ber ikki til hjá tinginum at samtykkja eina lóg við einum klausuli sum hesum: “Vit, sum hava samtykt lógina um málráð, halda, at málráðið skal gera sum vit halda. Vit halda, at danskt abc skal vera í gildi í Føroyum við føroyskum stavum uppií.”

Málráðið kom fakliga til aðra niðurstøðu og helt ikki tað sama sum tey, ið høvdu samtykt lógina. Fyri málráðið snúði tað tað seg um málfrøðiligar grundgevingar. Einku annað. Tí varð

ongantið gáað um, at valds-havararnir ætlaðu at trýsta ráðið at koma til ávísar niðurstøðu. Men tað hevur verið ætlanin.

Ber hetta til, so tekur løgtingið seinastu sikringarnar úr okkara annars so illa tiltuskaða fólkaraði. Mørk eru eingi longur. Alt er flaknað. Alt ber til.

Ongar reglur virka. Treytin fyri at reglur rigga er, at tær verða virdar. Hjá okkum verða ongar reglur verða virdar, tí endar alt í kaos.

Stavraðið er grundarlagið undir øllum Málráðsarbeiðinum

Fyri at kunna áseta føroyska stavseting var neyðugt at hava stavraðið greitt fyrst.

Formliga avgerðin um stavraðið varð tikin, tí hon er grundarlagið undir øllum arbeiðinum, Málráðið skal gera. Øllum.

Og nú tosa vit ikki um hissini tíðarrák ella meiningar hjá einstaklingum, men eina ósvitaliga, eintýdda skipan, sum tryggjar, at alt skrivligt samskipti á føroyskum heldur seg til somu reglur.

Her skal einki ivamál vera. Tú sært somu stavseting í orðabókum, skúlabókum, lógartekstum, almennum skjølum o.sfr. Sama hvussu føroyskt rekur, sama hvør ávirkanin er á tað, og hvussu tað gevur seg, er stavraðið grundfest.

Tað eiga øll at fegnast um, tí tað er tað akkersfestið, ið krevst, so ikki alt fer á glið, sum alt annað tykist fara her á landi.

Nú, fimm dagar, áðrenn endalig avgerð verður tikin um seinastu nøvnini í nýggja atlasinum, kemur Hendrik Old, tingmaður, og sigur: Okur dáma ikki niðurstøðuna hjá Málráðnum, tí fara vit tingfólk at taka tykkum av ræði og atkvøða okkara meining ígjøgnum í tinginum, hóast tingið hevur samtykt og staðfest í lóg, at hetta ikki skal verða viðgjørt í tinginum.

Ber tað til? Vit hava sæð nógv dømi um valdsmisnýtslu hesi árin, Kaj Leo hevur sitið í evsta embætti landsins. Valdsmisnýtsla verður hildin skákmát við sterkum lögmanni. Føroyar hava ongan-

tíð havt so veikan lögmann, og tað sæst eina best á tí valdsmisnýtslu, sum nú breiður seg sum krabbi í allari skipanini.

Ein og hvør kritlari sleppur at fremja síni lokabrøgd. Reglur, ið ikki verða virdar, eru einki verdar.

Hvør kann garantera, at tað er í lagi, at reglurnar ikki verða hildnar? Løgmaður. Løgmansembættið, sum eigur at siggja til, at reglurnar verða hildnar, er nú vorðið embættið, ið tryggjar, at tað er í lagi, at reglur ikki verða hildnar. So langt er tað komið. Kritlararnir hava góðar dagar, tí teir vita, at eftirlit er einki við nøkrum longur. Hetta man vera tað næsta, vit kunnu koma einum skyn-demokratiskum anarkii.

Mín meining um alfabetið

Talumál og skriftmál eru ein viðbrekin symbiosa

Kári M. Mortensen

Øll munnu vita, at talumálið kom áðrenn skriftmálið, og at talumálið burturav er týðningarmesta amboðið hjá hvørjum einstøkum av okkum at samskipta við. Vit vita eisini, at skriftmálið hevur ómetaliga stóran týðning. Tað er sjálvt grundarlagið undir okkara framkomnu

civilisatión. Í Føroyum skulu vit hava eitt livandi talumál og eitt sterkt skriftmál, sum dynamiskt og kreativt lagar seg til talumálið. Livandi talumál, so at øll, sum tosa føroyskt, skulu føla seg væl uttan mun til, um tey málbera seg á “røttum føroyskum” ella við ramastu valara-dialekt, og sterkt skriftmál, tí at skriftmálið allatíðina skal lofta og rúma talumálinum og seta tað í neyðugar rammur.

Alfabetið er eitt praktiskt amboð

Alfabetið ella stavraðið er ein listi við øllum teimum bókstavunum, sum eru neyðugir fyri at skriva føroyskt og øll hini málini, sum vit dagliga eru í kontakt við.

Hyggja vit at alfabetunum í Europa, siggja vit, at øll okkara grannalond nýta tað latínska alfabetið – tað er stórt sæð allir bókstavirnir á knappaborðinum í øllum teldum og fartelefonum. Einasta undantakið er Ísland, har c,q,w og z eru strikað (tó ikki á knappaborðunum!).

C,Q,W,X,Z í gerandisdegnum

Eg havi í mínum arbeiði sum lærari í matematikk, kemi og biokemi og sum orkuráðgevi dagliga brúk fyri øllum alfabetinum. Hvussu skulu vit samskipta uttan t.d. cm (centimetrar), x-ás, cos (cosinus), oC (gradir Celsius), Zn (Zink), C (Carbon), x-kromosom, C-vitamin og kW(kiloWatt)? Q er kanska

tann minst nýtti av hesum bókstavunum. Men í fremmandamálum, sum vit læra, er hann meira vanligur, og q er við í latínska alfabetinum, ið sum nevnt øll tey europeisku londini nýta. Tað eru nóg góðar grundir til, at q eins og c,w,x og z skulu vera í føroyska alfabetinum.

Málráð á skeivari kós

Í Føroyum vil eitt málráð strika c,q,w,z og so meira viðgangandi enn Ísland haraftrat x. Grundgevingin arnar virka ikki serliga sannførandi. Tað allarminst sannførandi er, at tað skal vera “loyvt” at brúka hesar stavirnar, teir skulu bara ikki vera í alfabetinum??

Mær tykir, at stødutakanin meira er ideologisk enn mál-

frøðilig. Men ein stødutakan, sum hevur so blandaða undirtøku, sum hendan, er ikki heppin fyri vælmeinta tjóðarbygging. Eisini er fryktandi fyri, at skerda alfabetið verður brúkt sum grundgeving fyri at hava serføroysk nøvn og stavimátar í nýggja føroyska skúlaatlasinum. Nøvn, sum víkja ørkymlandi nógv frá internationalari navnageving.

Alfabetið og málið skulu vera inkluderandi

Tað er heilt avgerandi, at vit øll føla okkum heima bæði í tí talaða og í tí skrivada málinum. Alfabetið og málið skulu ikki vera ekskluderandi – tey skulu ikki

útihýsa bókstavum, orðum og nøvnum, heldur skulu tey vera inkluderandi – fevnandi.

Føroyska alfabetið skal vera kompatibult við onnur alfabet, stavimátarnir skulu vera rúmligir, úrvalið av orðum – føroyskum, gomlum føroyskum, fremmandorðum og nýorðum skal vera so stórt, sum tað er brúk fyri.

Og brúk er fyri, at her er høgt til loft og vítt til veggja, eisini í málsligum spurningum.

Tórshavn 15. februar 2014